

Viite

Asia

Venäjän ympäristöliikkeen kehitys

Asiasanat VENÄJÄ, KESTÄVÄ KEHITYS

Hoitaa UM ITÄ-22

Hoitaa UE MOS

Koordinoi

Tiedoksi

ITÄ-20; ITÄ-21; ITÄ-23; ITÄ-24; ITÄ-25; KPO-10

BER; PIE

MET; METSÄHALLITUS; METSÄNTUTKIMUSLAITOS; METSÄTEOLLISUUS RY; MTK;

SUOMEN YMPÄRISTÖKESKUS; VM; YM/KVY

Venäjän ympäristöliikkeestä kehittyi merkittävä poliittinen vaikuttaja demokraattisen aallon aikana 1989-1991. Siirryttäessä valtiollis-byrokraattisen kapitalismin rakentamiseen vuodesta 1992 lähtien liikkeen vaikutusmahdollisuudet heikkenivät. Venäjän "vihreiden" politiikan arvioidaan olevan kriisitilassa.

Metsäasioissa aktiivisten järjestöjen toimintaa on tarkasteltava suhteessa ympäristöliikkeen yleiseen kehitykseen.

Ekologis-politologisen yliopiston edustaja **G. Tšilkina** tarkastelee luonnonvaraministeriön aikakauslehden "Luonnonvarojen suojelu ja käyttö" numerossa 7-8/2002 Venäjän ympäristöliikkeen kehityksen päävaiheita. Seuraavassa esitetään lyhyt tiivistelmä artikkelista.

Kirjoittaja jakaa Venäjän yhteiskunnan uusimman kehityksen neljään vaiheeseen, joiden mukaan hän tarkastelee myös ympäristöliikkeen kehitystä:

Pysähtyneen byrokraattisen sosialismin aika 1980-alkupuolelle asti ja liberalisoituva byrokraattinen sosialismi 1985-1988

Laajempi yhteiskunnallinen keskustelu ympäristöasioista käynnistyi Venäjällä lähinnä tutkijoiden piirissä jo varhain. Merkittäviä ja laajempaa julkisuutta saaneita aiheita olivat mm. keskustelu Baikalskin sellutehtaasta (1965-1970), Siperian jokien kääntämishanke (1982-1986) ja Tšernobylin katastrofi (1986). Vähitellen syntyi kansalaismielipide, joka vastusti viranomaisten ja hallinnon näkemyksiä. S. Zalyginin 1987 perustama assosiaatio "Ekologia ja rauha" sekä hänen tunnettu pamflettinsa "Käännekohta" olivat tärkeä kehitysvaihe. Perestroikan aikana ympäristöliike kehittyi tutkimuslaitosten ja järjestöjen piirissä ja näkemyksiä levitettiin aktiivisesti keskuksista maakuntiin. Myös käytännön toimintaa käynnistettiin varhain. Vuonna 1980 Moskovan yliopiston biologit ja kaupungin hallinto ja järjestöt käynnistivät ohjelman Pushkinon kaupungin kehittämiseksi ekologisina periaattein toimivan kaupungin esimerkiksi. Jo 1960-luvulla olivat Pietarin metsäakatemiasta valmistuneet suunnitelleet Vuoristo-Altaille kestävän metsätalouden projektia. Näiden varhaisten projektien myötä käynnistyi myös verkostoituminen; esim. taigan suojelijat. Suoraa yhteyttä valtion

hallintoon ei ollut ja ulkomaisia yhteyksiä hoidettiin pääosin tieteellisen ja kulttuuriyhteistyön yhteydessä.

Demokraattisen aallon aikana (1989- 1991) arvosteltiin julkisesti ministeriöitä ja liike kehittyi poliittiseen suuntaan. Vuonna 1988 julkaistussa "Luonnonsuojelun memorandumissa" vaadittiin kansalaisten osallistumista ympäristöasioihin ja ympäristöhallinnon tehostamista kaikilla tasoilla. Merkittävää oli yleisen Volgan suojelukomitean sekä sosio-ekologisen liiton perustaminen. Ensimmäisissä demokraattisissa parlamenttivaaleissa vuonna 1990 olivat ekologiset teemat näkyvästi esillä. Useita ekologisen liikkeen edustajia valittiin parlamenttiin ja monista tuli virkamiehiä kehittyvään ympäristöhallintoon. Myös kansainvälistyminen eteni. Ekologinen liike joutui tekemään valinnan joko amerikkalaisen järjestöjen kautta vaikuttamisen mallin tai eurooppalaisen vihreän puolueen perustamisen vaihtoehdon välillä. Venäjällä valittiin amerikkalaistyypinen vaihtoehto.

Valtiollis-byrokraattisen kapitalismin rakentaminen vuodesta 1992 alkaen

Järjestelmän muutokseen liittyvä väestön elintason aleneminen ja osittain suoranainen kurjistuminen vähensivät kiinnostusta ekologiin kysymyksiin. Myös poliittisella tasolla ekologisten järjestöjen toimintamahdollisuudet heikkenivät. Ympäristöjärjestöjen toimintaedellytyksiin vaikutti ratkaisevasti se, oliko niillä ulkomaisia yhteyksiä vai ei. Ulkomaisen rahoituksen merkitys oli suuri. Järjestöillä oli verkostorakenne ja osa niistä oli suoraan kansainvälisten läntisten järjestöjen osia, esim. WWF ja Vihreä Risti. Vuonna 1993 perustettiin "Ekologisen politiikan keskus", joka määritteli ekologisen politiikan painopistealueita, joiden suuntaisesti pyrittiin ohjaamaan myös järjestöjen rahoitusta.

Federaation ja alueiden hallinto alkoi vähitellen pitää "vihreitä" kiihottajina ja kansataloutta horjuttavina toimijoina. Oli poliittisia prosesseja, joissa "vihreiden" väitettiin olevan lännen agentteja. Julkisen hallinnon ja ympäristöliikkeen suhde kärjistyi. "Nykyisin keskeisten poliittisten instituutioiden pseudodemokraattinen julkisivu ei peitä niiden klaani-korporatiivista byrokraattista olemusta. Valtarakenteiden korruptio ja kriminalisoituminen, oligarkkien välinen kamppailu, paikallisen itsehallinnon heikkeneminen sekä kansan luottamuksen heikentyminen valtarakenteisiin; kaikkea tätä voidaan vain ironisoiden kutsua poliittiseksi modernisaatioksi. Poliittinen eliitti pitää kansaa vain resurssina omien tavoitteidensa saavuttamiseksi"

Yleiset sosiaaliset ja poliittiset puitteet määrittävät myös ekologisten organisaatioiden toiminnan luonteen. Ongelmia on monenlaisia kuten esimerkiksi intellektuaalisten ja taloudellisten resurssien puute sekä väestön etäännyminen. Perussyynä heikkouteen ei ole kuitenkaan järjestöissä vaan siinä, että yhteiskunnassa yleisesti puuttuu strategisen kehittämisen näkökulma, joka voi löytyä vain kansalaisten ja valtarakenteiden yhteistoiminnan pohjalta.

Venäjän "vihreiden" politiikka on nyt kriisitilassa lyhyen demokraattisen aallon ajan voimakkaan edistymisen vaiheen jälkeen. Silloin valtarakenteisiin mukaan päässeet vihreät poliitikot on työnnetty syrjään tai he ovat joutuneet vaihtamaan poliittista väriään. Valtio ei tue ekologisia liikkeitä ja isolle liiketoiminnalle ne ovat vain häiriötekijä. Näin ympäristönsuojelijat ovat sivussa yhteiskunnan uudistamisprosessista. Ekologiset tavoitteet ovat kansallisten tavoitteiden listalla viimeisten joukossa. Voidaankin sanoa, että Venäjän yhteiskunta kokonaisuutena on syvässä ekopoliittisessä kriisissä.

Arviointia

Mielestäni Tšilkina esittää selkeän kuvan Venäjän ekologisen liikkeen kehityksestä ja nykytilasta. Myös muut venäläiset kirjoittajat ovat esittäneet samanlaisia näkemyksiä. Antti Helanterä ja Veli-Pekka Tynkkynen esittävät uudessa kirjassaan "Maantieteelle Venäjä ei voi mitään" (Gummerus Kustannus 2002) saman suuntaisen arvion. He arvioivat myös, että ympäristöliikkeen toiminta vaikutti

merkittävästi kommunistisen järjestelmän kaatumiseen. Mielenkiintoista on, että Venäjän ympäristöliikkeen kehityksessä ovat jo varhain olleet esillä myös metsäkysymykset.

Venäjällä toimivien metsäasioissa aktiivisten ympäristöjärjestöjen toiminnan ymmärtämiseksi on tarpeen kiinnittää huomiota myös yleisempään Venäjän ympäristöliikkeen kehitykseen. Voidaan arvioida, että ympäristöliikkeen yleisellä tasolla vaikea tilanne vaikuttaa myös järjestöjen toimintaan metsäasioissa. Toimintaympäristön selviä eroja länteen verrattuna ovat poliittisen tason sallivan ymmärryksen sekä yleisten tiedotusvälineiden tuen puuttuminen.

Vaikka järjestöt toki arvostelevat yleisesti Venäjän metsätaloutta ovat tiukimman kritiikin ja seurannan kohteena raakapuun vienti ja kaikki siihen liittyvät ilmiöt. Tällä painotuksella saadaan kansainvälistä vaikuttavuutta ja myös rahoitusta erilaisiin projekteihin. Valitettavasti arvostelussa on joskus vaikeaa pitää erillään laittomaan ja lailliseen toimintaan kohdistuva kritiikki. Tämä toiminta ei vaikuta venäläisiin merkittäviin metsäteollisuusyrityksiin. Kansainvälisten järjestöjen venäläiset sisarjärjestöt joutuvat todennäköisesti tarkkaan harkitsemaan toimintansa "isänmaallisuuden" astetta, jotta niiden venäläisyyttä ei kyseenalaistettaisi.

Metsäasioissa aktiiviset järjestöt pyrkivät parantamaan vaikuttavuuttaan kehittämällä yhteistyötä hallinnon ja yritysten suuntaan. Pisimmälle on päässyt WWF mallimetsähankkeiden ja sertifiointin edistämisen avulla. Venäjän suuret metsäteollisuusyritykset ovat aktivoitumassa ympäristökysymysten suhteen ja niiden yhteistyö ympäristöjärjestöjen kanssa kehittyy.

LIITTEET

-